

Heinimäki
7.12.2021Työ- ja elinkeinoministeriö
lausuntopalvelu.fi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/372/2021

Hallituksen esitys laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi - Energiateollisuus ry:n lausunto

Työ- ja elinkeinoministeriö on varannut sidosryhmille mahdollisuuden lausunnon antamiseen luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Energiateollisuus ry (ET) kiittää tästä mahdollisuudesta ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Sähkömarkkinoilla varmistettava tasapuoliset kilpailuedellytykset

ET kannattaa direktiivin tavoitteita mukauttaa sähkökaupan sääntöjä kohti uusiutuvia energialähteitä käyttävää hajautettua sähköntuotantoa ja vähähiilisiä markkinoita ja organisoida sähkömarkkinat joustavammin sekä integroida uusiutuvan energian tuottajat, uudet energiapalvelujen tarjoajat, energian varastointi ja kulutusjousto tehokkaasti. ET julkaisi jo vuonna 2018 vision, jossa jaetaan ehdotuksen tavoite antaa kuluttajille parempi mahdollisuus osallistua sähkömarkkinoille uusin tavoin samalla turvaten kuluttajien oikeudet.

Korostamme kuitenkin, että tässä kehityksessä on pidettävä kiinni markkinaehtoisuudesta ja kaikin tavoin varmistettavaa tasapuoliset kilpailuedellytykset kaikille sähkömarkkinatoimijoille – niin uusille kuin nykyisillekin. Toimivat, kilpailulliset ja tasapuoliset markkinat on kaikkien osapuolien etu. Eri osapuolien selkeät roolit – oikeudet ja velvollisuudet – edesauttavat tämän tavoitteen saavuttamista. Lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota toimijoille aiheutuviin kustannuksiin, jotka lopulta vaikuttavat asiakkaille tarjotun palvelun hintaan, mukaan lukien sähköverkkopalvelun hintaan.

ET haluaa myös esittää huolensa viime vuosien aikana erityisesti eurooppalaisessa sääntelyssä esiintyneestä kehityksestä, jossa laskuilla pakollisena vaadittavaa tietomäärää kasvatetaan jatkuvasti. Asiakkailta saadun palautteen perusteella on ilmeistä, että laskuilla koetaan olevan jo liikaakin tietoa. Jatkossa pitää kaikin käytettävissä olevin keinoin pyrkiä vähentämään laskuilla vaadittavaa tietomäärää siten, että laskuilla esitetään vain laskun maksamisen kannalta välttämättömät vähimmäistiedot ja muut informointivelvoitteet toteutetaan monipuolisin ja asiakasystävällisin sähköisin kanavin. Sähköisen laskutuksen yleistyessä varsinainen lasku menettää aikaisemman roolinsa tiedotuskanavana asiakkaiden suuntaan. Tämä kehitys tulee huomioida myös lainsäädännössä, jossa tulisi kaikin keinoin edistää digitalisaation ja erilaisten sähköisten ratkaisujen hyödyntämistä. Luonnollisesti asiakkaan pyynnöstä voidaan toimittaa tietoa perinteisemmin paperilla, mutta ensisijainen kanava tulisi aina olla sähköinen ratkaisu.

Ehdotetut muutokset lisäävät entisestään laskuilla olevien tietojen määrää ja aiheuttavat muutoksia laskutus- ja kulutustietojen toimittamiseen loppukäyttäjille. Ehdotettujen muutoksien toteuttaminen edellyttää muutoksia toimijoiden tietojärjestelmiin. Kaikki sähkön vähittäismarkkinoilla toimivat osapuolet tekevät parhaillaan valtavasti töitä ottaakseen ensi helmikuussa käyttöön keskitetyn tiedonvaihtojärjestelmän. Samaan aikaan ei ole resursseja tehdä muita muutoksia. Laskuihin sekä laskutus-

ja kulutustietojen toimitukseen liittyviin uusiin velvollisuuksiin tarvitaankin riittävä, vähintään 12 kuukauden siirtymäaika.

Kannatamme ehdotuksia laista sähköntoimitussopimusten vertailuvälineestä ja laista energiamarkkinariitalautakunnasta. Hallituksen esityksen mukaisesti pidämme tärkeänä varmistaa, että lautakuntaan saadaan riittävä ja monipuolinen oikeudellisten kysymysten, sähkömarkkinoiden sekä elinkeinoelämän ja yritystoiminnan asiantuntemus.

Sähkömarkkinoiden toimivuuden edellytyksenä on loppukäyttäjien luottamus oikeuksiensa toteutumiseen. Pidämme tärkeinä esityksessä ehdotettuja toimenpiteitä sähkön vähittäismarkkinoilla kuluttajiin kohdistuneiden epäasiallisten sopimus- ja markkinointikäytäntöjen ehkäisemiseksi. Viranomaisen ylläpitämän vertailuvälineen kuuluu nauttia kuluttajien vahvaa luottamusta ja sen toiminnan oikeellisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Näemme tärkeäksi, että verkkosivusto edistää vähittäismarkkinoiden tervettä ja toimivaa kilpailua sekä kuluttajansuojan korkeaa tasoa. Kannatamme lakiehdotuksessa Energiavirastolle esitettyä tehtävää puuttua havaitsemiinsa palveluun ilmoitettujen tietojen virheisiin tai puutteellisiin sekä vaatia tietojen pikaista oikaisemista. Onkin välttämätöntä, että Energiavirasto voisi kohdistaa laissa säädettyjä toimenpiteitä ja rajoituksia sellaisiin vähittäismyyjiin, jotka eivät noudattaisi säädettyjä menettelytapoja. On myös tärkeää, että vertailupalvelua kehitetään jatkuvasti markkinoiden kehittyessä. Ala on keskellä suurta murrosta, jossa asiakkaan mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti markkinoille parannetaan tarjoamalla heille uudenlaisia, vaikkapa kulutusjoustoön liittyviä, tuotteita ja palveluja. Hinta ei ole ainoa loppukäyttäjän valintaan vaikuttava tekijä. Vertailupalvelun pitäisi mahdollistaa tuotteiden eri ominaisuuksien esitleminen ja vertailu. Vertailuvälineen tulisi tukea alan merkittävää muutosta, eikä muodostua rajoitteeksi kehitykselle.

Lisäksi haluamme tuoda esiin seuraavat yksityiskohtaiset kommentit.

Ehdotukset sähkömarkkinalain muuttamiseksi

Joustopalvelua tarjoava itsenäinen aggregaattori

Ehdotuksen mukaan lakiin lisättäisiin säännökset itsenäisen aggregaattorin markkinoille pääsystä sähköjärjestelmän joustoresurssien saatavuuden lisäämiseksi. Ehdotettu toimintamalli perustuu TEMin älyverkkotyöryhmän ehdottamaan malliin, jossa otetaan käyttöön itsenäisen aggregaattorin toiminnasta aiheutuneen jouston aktivoinnin suorien kustannusten korvausmekanismi. Lisäksi aggregaattorin ja asiakkaan avoimen toimittajan sähkötaseet korjataan. Korvauksen laskentamenetelmän määrittely annettaisiin kantaverkkoyhtiön tehtäväksi. Sen vahvistaisi Energiavirasto. Tarkempia säännöksiä itsenäisen aggregaattorin toiminnan mahdollistavista mittauksen ja sähkökaupan prosesseista annettaisiin myöhemmin valtioneuvoston asetuksella.

Kuten ehdotuksen perusteluissa todetaan, ehdotettu malli on sähköjärjestelmän ja muiden markkinatoimijoiden kannalta neutraali sekä tasapuolisin eri asiakasryhmien ja markkinatoimijoiden välillä ja siinä on suurimmat kannusteet kokonaisoptimoinnille. ET kannattaa ehdotettua mallia korostaen, että taseiden muuttaminen ja jouston aktivoinnin suorien kustannusten korvausmekanismi ovat toisistaan riippuvaisia. Suorien kustannuksien korvaus tarvitaan juuri siitä syystä, että itsenäisen aggregaattorin toiminnan aiheuttama tasepoikkeama katetaan muuttamalla tasevastaavan tasetta. Yhtä tärkeää on, että jouston todentaminen ja siihen perustuva korvausmekanismi yhdessä markkinasääntöjen kanssa varmistaa, että osapuolten taseisiin vaikuttavat toimenpiteet toteutuvat mahdollisimman todenmukaisina ja tasapuolisesti. Viimekätinen vastuu korvauksen laskentamenettelystä tulisi olla markkinapaikkojen kehittämisen kannalta neutraalilla osapuolella, käytännössä Energiavirastolla, joka päätöksellään vahvistaa menettelyn. Lopullista vastuuta ei voi asettaa taholle, jonka vastuulla on vain yksi tai osa nykyisistä markkinapaikoista.

Lain perusteluosiossa todetaan, että taloudellisessa korvauksessa käytettävä referenssihintaa voisi olla julkinen päivää edeltävän markkinan tuntihinta, vähittäismarkkinahinta tai muu Energiaviraston vahvistama

aktivointijakson todellista hintatasoa kuvaava sähkönhinta. ET haluaa tuoda esiin, että asiakkaan maksama vähittäismarkkinahinta ei ole julkinen tieto ja yleisen, kaikkiin tilanteisiin soveltuvan vähittäismarkkinahinnan määrittäminen voi olla hankalaa, ellei jopa mahdotonta.

Nyt ehdotetut lakimuutokset säätelevät tärkeät pääperiaatteet itsenäisen aggregaattorin osallistumiselle sähkömarkkinoille. On kuitenkin olennaista huomata, että itsenäisen aggregoinnin laajamittainen toteuttaminen edellyttää lisäksi mittauksen ja sähkökaupan prosesseista annettavaa valtioneuvoston asetusta, joka asettaa reunaehdot mm. toimijoiden järjestelmäkehitykselle. Aikaisempi kokemus on osoittanut, että tämä kehitystyö on aikaa ja muita resursseja vievää, joten muutoksien sisältö tulee olla osapuolien tiedossa hyvissä ajoin ennen kuin toimijoilta vaaditaan muutoksia nykyisiin toimintamalleihin ja järjestelmiin. Oikea-aikaisella ja riittävän yksityiskohtaisella alemman tason sääntelyllä voidaan myös osaltaan edesauttaa kehityksen kustannustehokkuutta. Jatkossa tiedonvaihdon kehittämisessä pitää myös huomioida datahubin jatkokehittämisen mahdollisuudet ja aikataulu.

Ehdotuksessa todetaan myös, että ensivaiheessa korjaus on tarkoitus tehdä tasevastaavan sähkötaseesta, mutta vähittäismyynnin prosessien siirtyessä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikköön korjaus on suunniteltu tehtäväksi suoraan itsenäisen aggregaattorin asiakkaan avoimen toimittajan taseeseen. ET näkee, että tämä on kannatettava pitkän aikavälin tavoitteena, mutta aikataulullisista syistä se ei todennäköisesti ole mahdollista vielä datahubin ensivaiheen kehitysversiona.

Jos tarkoituksena on, että datahub jatkossa mahdollistaisi myös aggregaattorin vaihtoprosessin, tämä tulisi säätää datahubin tehtäväksi sähkömarkkinalain 49 a §:ssä ja tiedonvaihtoprosessista tulisi säätää vastaavasti kuin tänä päivänä myyjänvaihtoprosessista säädetään. ET:n näkemyksen mukaan myyjänvaihdosta ja aggregaattorinvaihdosta tulisi säätää samalla tavalla.

72 b §:n 2 momentin mukaan sähköntoimittaja ei saisi asettaa asiakkailleen sellaisia teknisiä tai hallinnollisia vaatimuksia, menettelyjä tai maksuja, jotka rajoittaisivat aggregointisopimuksen tekemistä. Tätä tulisi täsmentää niin, että todetaan, ettei sähköntoimittaja saisi asettaa perusteettomia ehtoja. Asiakas on voinut sopia sähköntoimittajansa kanssa asiakkaan resurssien ohjaamisesta. Samoja resursseja ei voida ohjata usean tahon toimesta. Vastaavasti on esimerkiksi perusteltua, että tieto asiakkaan sopimuksesta aggregoinnista on sähköntoimittajan saatavilla tasevirheiden ja vastakkaissuuntaisten säätöjen välttämiseksi. Tällaisia ehtoja ei voi tulkita perusteettomiksi tai tämän lain vastaisiksi.

Muutosehdotus:

72 b § Aggregointisopimuksen tekeminen

Sähköntoimittaja ei saa asettaa asiakkailleen sellaisia perusteettomia teknisiä tai hallinnollisia vaatimuksia, menettelyjä tai maksuja, jotka rajoittavat aggregointisopimuksen tekemistä.

74 a §:n 1 momentin mukaan verkonhaltijan, sähköntoimittajan ja itsenäisen aggregaattorin tehtävänä olisi toteuttaa niiden vastuulla olevat sähköntoimittajan tai itsenäisen aggregaattorin vaihtamiseen liittyvän markkinaprosessin mukaiset toimenpiteet viipymättä, kun asiakas pyytää sopimusehtojen mukaisesti sähköntoimittajan tai itsenäisen aggregaattorin vaihtamista. Tämä on ristiriidassa voimassa olevan tiedonvaihtoa sääntelevien asetusten kanssa, joissa sanotaan, että uusi avoin toimitus voidaan ilmoittaa enintään 90 vuorokautta ennen avoimen toimituksen alkamista. Sähkömarkkinoilla ei ole kiellettyä sopia sähkötoimituksen alkamisesta pitkälle tulevaisuuteen. ET ehdottaa, että laista poistetaan vaatimus ilmoittamisesta viipymättä ja noudatettavista määräajoista säädetään jatkossakin vain lain nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Jos tavoitteena on kuitenkin kuluttaja-asiamiehen aloitteen mukaisesti rajoittaa sopimusvapautta siten, ettei sopimuksia saisi tehdä pitkälle tulevaisuuteen, tulisi kohdan perustelujen laajentaa ja ehdotuksen vaikutuksia arvioida nykyistä laajemmin. Toimi olisi poikkeuksellinen ja sen vaikutuksia tulisi selvittää erittäin laajasti kokonaisuutena ennen sen mahdollista hyväksymistä. Vaikutuksia tulisi arvioida asiakkaan aseman tosiasiallisen parantumisen lisäksi mm. kilpailun, toimijoiden liiketoimintaprosessien ja niitä tukevien järjestelmien muutostarpeiden sekä ennen kaikkea

kustannuksien kannalta. Lisäksi tulisi selvittää, miten varmistetaan, että säännös on toimeenpanon ja valvonnan kannalta yksiselitteinen.

74 a §:n 1 momentissa säädettäisiin myös sähkömarkkinadirektiivin 12 artiklan 1 kohdan mukaisesti, että sähköntoimittajan tai itsenäisen aggregaattorin vaihtamiseen liittyvää markkinaprosessia tulisi nopeuttaa nykyisestä siten, että vaihtamisen toteutusaika ei ylittäisi 24 tuntia 1.1.2026 lähtien. Direktiivi sääntelee vain toimittajan vaihtamisen teknistä prosessia, eli vaihtamiseen liittyvää tiedonvaihdon läpimenoaika datahubissa, ei koko markkinaprosessin kestoa. Se ei ota kantaa vaikkapa sopimuksien irtisanomisaikaan, eli siihen kuinka paljon aikaisemmin uudesta toimituksesta pitää ilmoittaa datahubin kautta asiakkaan nykyiselle myyjälle. ET ehdottaa, että säännöstä täsmennetään tältä osin.

Muutosehdotus:

74 a § Sähköntoimittajan ja itsenäisen aggregaattorin vaihtaminen

Verkonhaltijan, sähköntoimittajan ja itsenäisen aggregaattorin tehtävänä on toteuttaa niiden vastuulla olevat sähköntoimittajan tai itsenäisen aggregaattorin vaihtamiseen liittyvän markkinaprosessin mukaiset toimenpiteet [POIS: ~~viipymättä~~], kun asiakas pyytää sopimusehtojen mukaisesti sähköntoimittajan tai itsenäisen aggregaattorin vaihtamista. Sähköntoimittajan vaihtamiseen liittyvän markkinaprosessin tekninen toteutusaika ei saa 1 päivästä tammikuuta 2026 alkaen ylittää 24 tuntia.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset sähköntoimittajan ja itsenäisen aggregaattorin vaihtamiseen liittyvästä markkinaprosessista ja siinä noudatettavista määräajoista.

Verkonhaltijan oikeus harjoittaa energiavarastoliiketoimintaa

29 b §:ssä säädettäisiin verkkonhaltijan oikeudesta harjoittaa energiavarastoliiketoimintaa. Lain perustelujen mukaan lähtökohtana olisi, että verkkonhaltijat hankkisivat tarvitsemansa varastoresurssin markkinaehtoisena palveluna, jolloin energiavaraston omistaja voi osallistua myös muille sähkön markkinapaikoille varastollaan. ET kannattaa tätä lähtökohtaa sekä esitettyjä säännöksiä. Ehdotettu kiinteitä verkkokomponentteja koskeva poikkeus mahdollistaisi varastojen omistamisen verkkonhaltijoille ehdotuksessa kuvatuin edellytyksin. ET pitää hyvänä, että direktiivin sallimat joustomahdollisuudet on kirjattu täysimittaisina lainsäädäntöön myös Suomessa. Tämä tuo riittävästi joustoa varastojen omistajuuskysymyksiin energiavarastojen ja niihin liittyvien joustopalveluiden ollessa vielä kehityskaarensa alkupäässä. Poikkeusmahdollisuuden käyttö edellyttää kuitenkin, että samalla varmistetaan, että hallituksen esityksen mukaisesti kiinteää verkkokomponenttia käytetään ainoastaan siirto- tai jakeluverkon varman ja luotettavan toiminnan varmistamiseen, eikä sitä missään tilanteessa käytetä tasehallintaan eikä siirtorajoitusten hallintaan.

Sähköajoneuvojen latauspalveluliiketoiminta

ET kannattaa 61 a §:ssä esitettyä kieltoa siitä, että jakeluverkonhaltija ei saisi harjoittaa sähköajoneuvojen latauspalveluliiketoimintaa. Jaamme ehdotuksessa esitetyn näkemyksen, että sähköajoneuvojen latauspalveluliiketoiminta näyttäisi nykykokemuksen mukaan kehittyvän Suomessa riittävän hyvin muiden toiminnanharjoittajien kuin sähköverkonhaltijoiden toimesta eikä monimutkaista poikkeusmenettelyä ole tämän vuoksi tarpeen saattaa voimaan Suomessa. Jakeluverkonhaltija voisi kuitenkin ylläpitää omaan käyttöönsä varattuja sähköajoneuvojen latauspisteitä. Ehdotamme, että lain kohdan perusteluissa kuitenkin tarkennetaan selkeämmin, mitä ”omalla käytöllä” tässä tarkoitetaan.

Jakeluverkonhaltijan velvoite hankkia joustopalvelua

Ehdotuksen mukaan sähkömarkkinalakiin lisättäisiin säännökset verkkonhaltijoiden käyttövarmuutta varten tarvitsemien palveluiden sekä jakeluverkonhaltijan tarvitsemien joustopalveluiden hankkimisesta markkinaehtoisesti. Mahdollisten kansallisten standardoitujen joustotuotteiden määrittäminen annettaisiin

Energiaviraston tehtäväksi. ET kannattaa jouston markkinaehtoista hankintaa sekä mahdollisten standardituotteiden määrittelytehtävän antamista Energiavirastolle.

Sähkömarkkinadirektiivi tunnistaa, että jakeluverkonhaltijoiden on integroitava kustannustehokkaasti uutta puhdasta sähköntuotantokapasiteettia sekä mahdollistettava mm. liikenteen ja lämmityksen sähköistymistä. Direktiivin mukaan tätä varten jakeluverkonhaltijoilla olisi oltava mahdollisuus käyttää markkinamenettelyihin perustuen mm. kulutusjoustoja, ja verkonhaltijoita olisi kannustettava tähän, jotta ne voivat käyttää verkkoaan tehokkaasti ja välttää kalliita verkon laajennuksia. ET kannattaa jakeluverkonhaltijan mahdollisuutta hyödyntää erilaisia joustopalveluja ja myös niiden markkinaehtoista hankintaa. Koska joustomarkkinoiden kehittäminen on vielä alkuvaiheessa, tarvitaan vähintään ensivaiheessa monenlaisia ratkaisuja ja kokeiluja joustojen hankintaan sekä mahdollisuudet edetä joustomarkkinoiden kehittämisessä asteittain. Markkinaehtoinen joustohankinta voikin ET:n näkemyksen mukaan vähintään ensivaiheessa perustua sopimukseen markkinatoimijoiden kanssa tai kahdenvälisiin sopimuksiin jakeluverkonhaltijan ja asiakkaan välillä, mikäli hankintaprosessi on avoin, syrjimätön ja läpinäkyvä. Lausunnolla oleva hallituksen esitys nähdäksemme mahdollistaa tämän.

On tärkeä huomata, että verkonhaltija voi kannustaa asiakkaita joustavaan käyttäytymiseen erilaisin keinoin. Markkinaehtoisen joustojen hankinnan lisäksi keinoja ovat mm. tariffeihin perustuvat ohjaussignaalit sekä esimerkiksi yleisiin verkkosääntöihin perustuvat vaatimukset. Investointeja voidaan korvata tai viivästyä erilaisin keinoin, ja kokonaiskustannusten näkökulmasta tulisi etsiä kustannustehokkaimpia ratkaisuja eri vaihtoehtoista.

Jakeluverkonhaltijat ovat jo nyt alustavasti tunnistaneet joitain mahdollisuuksia hyödyntää joustoja verkon kehittämisessä ja tehokkaassa käytössä. Parhaillaan on käynnissä runsaasti erilaisia kehitys- ja selvityshankkeita jakeluverkonhaltijoiden joustojen hyödyntämisen osalta sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Suomessa selvitetään parhaillaan erityisesti erilaisten tehopiikkien (kulutus tai tuotantoteho) leikkaamiseen perustuvien joustotuotteiden hyödyntämistä, eli jakeluverkon sisäisten pullonkaulojen hallintaa joustoilla. Tästä käytetään hallituksen esityksen 52 a §:ssä termiä siirtorajoituksen hallitseminen verkon vastuualueella. Jakeluverkonhaltijoiden joustohankinta ja joustojen hyödyntämismahdollisuudet sekä relevantit joustopalvelut tulevat lähivuosina merkittävästi kehittymään ja kirkastumaan ja tässä vaiheessa onkin olennaista, ettei sääntely aseta tarpeettomia esteitä tälle kehitykselle. Tämän varmistamiseksi nostamme esiin joitain selkeytystarpeita hallituksen esitykseen.

Jakeluverkon joustopalvelujen käyttöä ja hankintaa säädettäisiin ehdotuksen mukaisesti seuraavissa lain kohdissa

- 21 c § Vastuu varman, luotettavan ja tehokkaan sähköverkon käytöstä
- 23 a § Sähköverkon varman, luotettavan ja tehokkaan käytön edellyttämien tuotteiden ja palvelujen hankinta
- 30 § Kantaverkonhaltijan ja oikeudellisesti eriytetyn jakeluverkonhaltijan oikeus hankkia ja toimittaa sähköä
- 52 a § Joustopalvelujen käyttö jakeluverkossa

Lisäksi 3 §:n määritelmässä on määritelty mitä tarkoitetaan lisäpalvelulla, taajuuteen vaikuttamattomalla lisäpalvelulla sekä siirtorajoitusten hallinnalla.

Ehdotuksessa lisätään 52 a §:ssä verkonhaltijalle uutena mahdollisuutena oikeus hyödyntää joustoja verkkonsa käytön ja kehittämisen tehostamiseksi sekä verkkoalueen sisäisten pullonkaulojen hallintaan (esim. tehopiikkien leikkaaminen jatkuvassa verkon käytössä tai vikatilanteen hallinnassa). Kuitenkin lisäpalvelujen ja siirtorajoituksen määritelmien vuoksi on epäselvää, sallisiko 30 § verkonhaltijan ostaa pätötehoa tai pätöenergiaa (eli kulutuksen tai tuotannon lisäystä tai pudotusta) verkonhaltijan verkkoalueen sisäisten pullonkaulatilanteiden hallintaan. Ehdotamme, että 30 §:n perusteluihin selvennetään, että 1 momentin 4 kohdassa siirtorajoituksen hallinnalla tarkoitetaan myös 52 a §:n mukaisesti siirtorajoitusten hallintaa jakeluverkon vastuualueella (eli jakeluverkon sisäisten pullonkaulojen hallintaa).

21 c §:n 1 momentissa säädettäisiin, että verkonhaltijan on huolehdittava, että verkonhaltijan sähköverkon varmaan, luotettavaan ja tehokkaaseen käyttöön tarvittavat erilaiset palvelut ovat saatavilla. On osin epäselvää, mitä tällä velvoitteella tarkoitetaan. Pyydämme selkeyttämään perustelumuiustiossa, mitä kyseinen vaatimus tarkoittaa. Verkonhaltijan velvoitteena tulisi olla varmistaa, että näiden palvelujen tarjoaminen on mahdollista, mutta verkonhaltija ei voi vastata siitä, että asiakkaat tai heidän palveluntarjoajansa tarjoavat näitä palveluja, vaan palvelujen tarjoaminen (ja siten niiden tosiasiallinen saatavuus) perustuu avoimeen, kilpailtuun ja vapaaehtoiseen markkinaan.

23 a §:n 2 momentissa säädettäisiin sähköverkon taajuuteen vaikuttamattomien lisäpalvelujen hankinnasta. Näiden palvelujen osalta on olennaista tunnistaa, että palvelumarkkinoiden kehittyminen etenee asteittain, ja ensivaiheessa tulisi kaikin keinoin välttää tarpeetonta hallinnollista taakkaa sekä verkonhaltijoille että viranomaisille. Käytännön edellytykset taajuudesta riippumattomien lisäpalveluiden markkinaehtoiselle hankinnalle muodostuvat asteittain pidemmällä aikavälillä. Olennaista on ensivaiheessa mahdollistaa joustava markkinaehtoisten lisäpalvelujen hankinnan kehittäminen. Lainsäädännön ei tule tarpeettomasti lisätä byrokratiaa esimerkiksi poikkeuslupien käsittelyn muodossa. Vähintään perustelumuiustiossa tulisi tarkentaa, ettei jokaisen verkonhaltijan ole heti lain voimaan tullessa välttämätöntä toimittaa Energiaviraston käsiteltäväksi poikkeuslupahakemusta, vaikka verkonhaltija ei ensivaiheessa hankkisikaan taajuuteen vaikuttamattomia lisäpalveluja laissa tarkoitetulla tavalla markkinaehtoisesti, vaan verkon normaalin tilan säilyttävä jännitteen säätö, nopea loisivirran syöttö, inertia verkon vakautta varten paikallisesti, oikosulkuvirta, pimeäkäynnistysominaisuudet ja saarekekäyttöominaisuudet toteutettaisiin ensivaiheessa nykykäytännön mukaisesti. Yksi vaihtoehto harkittavaksi olisi esimerkiksi toimintamalli, jossa Energiaviraston tulee arvioida määräajoin, esimerkiksi joka viides vuosi, kansallisia edellytyksiä taajuudesta riippumattomien lisäpalveluiden markkinaehtoiselle hankinnalle. Mikäli edellytykset yhden tai useamman lisäpalvelun markkinaehtoiselle hankinnalle todetaan olevan olemassa, verkonhaltijoiden tulee määritellä palveluiden hankintaehdot tai vaihtoehtoisesti hakea poikkeusta seuraavaa arviointijaksolle.

Lisäksi 23 a §:n 2 momenttia koskien perustelumuiustiossa todetaan, että momentin mukaan verkonhaltijan olisi asetettava taajuuteen vaikuttamattomien lisäpalveluiden hankinnan ehdot siten, että kaikilla vaatimukset täyttävillä sähkömarkkinoiden osapuolilla on mahdollisuus tarjota palveluitaan verkonhaltijoille. Tätä ei mainita 2. momentissa, vaan ainoastaan 1 momentissa, jossa säädettäisiin sähköverkon varman, luotettavan ja tehokkaan käytön edellyttämien tuotteiden ja palvelujen hankintaehdoista. Tältä osin perustelumuiustio ja pykäläehdotus eivät ole linjassa, vaan perustelumuiustiota tulisi korjata pykälää vastaavasti.

Eriyissäännökset voimalaitosten ja energiavarastojen liittämistä kantaverkkoon

Ehdotuksen 41 a §:ssä mahdollistettaisiin kantaverkkoon liitettävien voimalaitosten ja energiavarastojen liittämisen prosessin nopeuttaminen ja liittämisen prosessin kustannustehokkuuden parantaminen tilanteissa, joissa liittymä edellyttäisi kantaverkon vahvistamista. ET kannattaa ehdotusta, mutta näkee että sen tulisi koskea vastaavasti suurjännitteisiä jakeluverkoja (myös kaikki 110 kV verkot), joihin tullaan lähivuosina liittämään merkittäviä määriä etenkin tuulivoimaa. Kuten kantaverkonhaltijalle on ehdotuksessa kirjattu, 41 a §:n mukainen liittämisen prosessin nopeuttamismahdollisuus ei vapauttaisi suurjännitteisen jakeluverkonhaltijaa tai jakeluverkonhaltijaa, jolla on hallinnassaan suurjännitteistä jakeluverkkoa sähkömarkkinalain 19 §:n mukaisesta kehittämisvelvollisuudesta.

Toimitusvelvollisuus

Ehdotuksessa muutettaisiin 67 § siten, että toimitusvelvollisuustuotteiden hintojen tulisi olla kilpailukykyisiä eli hintojen tulisi määräytyä markkinaehtoisesti. ET kannattaa tätä muutosta, mutta ehdottaa tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi käytettävän direktiivin mukaisesti termiä markkinapohjaisin hinnoin. Samalla tulisi vähintään lain perusteluosiossa selkeyttää sääntelyn tarkoitusta siten, että täsmennetään, onko muuttuvahintainen, spot-sidonnainen tai muuhun julkiseen viitehintaan perustuva

toimitusvelvollisuustuote mahdollinen. Aikaisemmassa tulkintakäytännössä haasteeksi on noussut vaatimus toimitusvelvollisten hintojen julkaisemisesta etukäteen.

ET näkemyksen mukaan myyjien valinnanmahdollisuuksia toimitusvelvollisuustuotteen hinnoittelussa tulee parantaa ja myös markkinahintaan perustuvat tuotteet tulee mahdollistaa. Tällöin tulisi olla riittävää, että vähittäismyyjällä tulee olla julkiset vähittäismyyntiehdot ja -hinnat tai hinnanmääräytymisperiaatteet toimitusvelvollisuuden piirissä oleville asiakkaille. Hinnanmääräytymisperiaatteilla tarkoitamme yksiselitteistä kuvausta (laskentakaavaa), miten asiakkaan lopullinen hinta muodostuu julkiseen viitehintaa perustuen. Tämä on eri asia kuin nykyisen lain maininta hintojen määräytymisperusteista, joita on käytetty toimitusvelvollisuushintojen kohtuullisuuden valvonnassa. Asiasta keskusteltiin myös työ- ja elinkeinoministeriön älyverkkotyöryhmässä ja työssä todettiin, että tällä hetkellä on epäselvää, miten toimitusvelvollisten asiakkaiden tuote voidaan hinnoitella. ET toivoo tähän selkeytystä.

Muutosehdotus:

67 § Toimitusvelvollisuus

Vähittäismyyjän, jolla on huomattava markkinavoima jakeluverkonhaltijan vastuualueella, on toimitettava vastuualueella sähköä markkinapohjaisin [POIS: ~~kilpailukykyisin~~] hinnoin kuluttajille sekä muille loppukäyttäjille, joiden käyttöpaikka on varustettu enintään 3 x 63 ampeerin pääsulakkeilla tai joiden sähkökäyttöpaikkaan ostetaan sähköä enintään 100 000 kilowattituntia vuodessa (*toimitusvelvollisuus*). Jos jakeluverkonhaltijan vastuualueella ei ole vähittäismyyjää, jolla on huomattava markkinavoima, on toimitusvelvollisuus sillä vähittäismyyjällä, jonka toimitetun sähkön määrällä mitattu markkinaosuus toimitusvelvollisuuden piirissä olevien loppukäyttäjien hankkimasta sähköstä on kyseisellä vastuualueella suurin.

Vähittäismyyjällä, jolla on toimitusvelvollisuus, on oltava julkiset vähittäismyyntiehdot ja – hinnat tai hinnan määräytymisperiaatteet toimitusvelvollisuuden piirissä oleville loppukäyttäjille. Niissä ei saa olla kohtuuttomia, syrjiviä tai sähkökaupan kilpailua rajoittavia ehtoja. Vähittäismyyntihinnat tai hinnan määräytymisperiaatteet on esitettävä helposti ja selkeästi verrattavalla tavalla.

Energiavirasto voi määrätä tässä pykälässä tarkoitetun vähittäismyyjän toimittamaan sähköä 2 momentissa tarkoitetuilla ehdoilla toimitusvelvollisuuden piirissä oleville loppukäyttäjille.

Vastaava muutos tulisi tehdä 68 §:ään, jossa puhutaan hintojen ilmoittamisesta Energiavirastolle.

Loppukäyttäjän ja sähköntuottajan oikeus itseään koskevan tiedon hyödyntämiseen

75 e §:ssä säädetään loppukäyttäjän ja sähköntuottajan oikeudesta itseään koskevan tiedon hyödyntämiseen. Pykälän 1 momentissa tarkoitetulla Energiaviraston määräyksellä tulisi saattaa kansallisesti voimaan ainakin sähkömarkkinadirektiivin liitteen I 4 kohdassa säädetty loppukäyttäjän aiempaa kulutusta koskevien tietojen saatavuus. Kaikki tällä hetkellä käytössä olevat kulutusraportointipalvelut eivät välttämättä esitä tietoja asiakkaan laskutuskausittain. Tyypillisesti palvelut toimivat niin, että asiakas voi itse valita ajanjaksot, millä tietoja kulloinkin esitetään. Tämä mahdollistaa asiakkaalle tietojen tarkastamisen laskutusjaksoittain tai minä muina asiakkaan haluamina jaksoina tahansa. Tämän toimintamallin pitäisi olla jatkossakin riittävä lain vaatimusten täyttämiseksi. Jos annettava Energiaviraston uusi määräys kuitenkin muuttaisi verkonhaltijoiden nykyisten raportointipalvelujen tai datahubin asiakasportaalin toiminnallisuuksia ja asettaisi niille uusia vaatimuksia, pitää tarvittaville järjestelmämuutoksille mahdollistaa siirtymäsäännöksiin riittävä, vähintään 12 kuukauden toteutusaika.

Pykälän 2 momentin säännöstä täsmennettäisiin siten, että kohdassa tarkoitetaan tietoja, joita loppukäyttäjä tarvitsee sähköntoimittajan tai itsenäisen aggregaattorin vaihtamiseen, kulutusjoustoon ja muihin palveluihin. Perusteluosiossa olisi hyvä selventää osapuolille asetettavaa tiedonantovelvoitetta, jotta osapuolille on selvää, mitä tässä yhteydessä tarkoitetaan muilla palveluilla ja mitä tietoja näiden perusteella tulee antaa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotettaisiin uutta säännöstä, jonka mukaan sähköalan yrityksen olisi pyydettyessä luovutettava asiakkaanaan olevalle loppukäyttäjälle tai tämän nimeämälle taholle kaikki asiaankuuluvat kulutusjoustoa koskevat tiedot sekä tiedot loppukäyttäjälle toimitetusta ja myydystä sähköstä vähintään kerran laskutuskaudessa. Tästä jää epäselväksi, mitä tässä yhteydessä tarkoitetaan loppukäyttäjälle toimitetulla ja myydyllä sähköllä. Sähkömarkkinadirektiivissä tämä velvoite on säädetty artiklassa 13 koskien vain aggregointisopimuksia. Epäselvyyksien välttämiseksi vaatimusta olisi selkeytettävä myös kansallisessa lainsäädännössä. Oletamme, että tässä 3 momentissa ei ole tarkoitus enää säätää 1 momentissa säädetyistä sähkönkäyttöä ja sähköntuotantoa koskevista mittaus- ja kulutustiedoista.

Muutosehdotus:

75 e § Loppukäyttäjän ja sähköntuottajan oikeus itseään koskevan tiedon hyödyntämiseen
3 momentti:

Sähköalan yrityksen on pyydettyessä luovutettava asiakkaanaan olevalle loppukäyttäjälle tai tämän nimeämälle taholle kaikki asiaankuuluvat kulutusjoustoa koskevat tiedot sekä tiedot loppukäyttäjälle kulutusjoustosopimuksen perusteella toimitetusta ja myydystä sähköstä vähintään kerran laskutuskaudessa.

Dynaamisen hinnan sähköntoimitussopimuksen tekeminen

87 §:ään lisättäisiin uusi 4 momentti dynaamisen hinnan sähköntoimitussopimusten tekemisestä. Säännöksen mukaan dynaamisen hinnan sähköntoimitussopimuksen solmiminen edellyttäisi aina loppukäyttäjän nimenomaista tahdonilmaisua. Säännöksessä tai vähintään sen perusteluosiossa pitäisi täsmentää, että tämä vaatimus koskee ainoastaan lain voimaantulon jälkeen tehtäviä uusia sopimuksia, eikä se koske voimassa olevia tai uusittavia dynaamisia sopimuksia. Jos asiakkaalla on jo tällä hetkellä dynaamisesti hinnoiteltu sopimus, voidaan olettaa, että asiakas on tietoinen sen mahdollisuuksista ja riskeistä, lain voimaantulo ei saisi aiheuttaa muutoksia ja tarpeetonta hallinnollista taakkaa näille voimassa oleville sopimuksille tai niiden uusimisille.

Sopimuksen vaihtamiseen liittyvät maksut

92 §:ssä säädetään sähkönmyyntisopimuksen irtisanomisesta. Pykälän 4 momentin mukaan vähittäismyyjä ei saisi veloittaa vaihtomaksua sähköntoimitajan vaihtamisesta. Vähittäismyyjällä olisi kuitenkin oikeus periä kiinteähintaisen määräaikaisen sähkönmyyntisopimuksen irtisanomisesta maksu. Energiaviraston nykyisen tulkintakäytännön mukaan myös dynaamisesti hinnoitellusta vaihtuvahintaisesta tuotteesta on mahdollista sopia määräaikaisella sopimuksella. Tällöin loppuasiakkaan maksama hinta vaihtelee sopimuskauden aikana, mutta tietyt sovitut hintakomponentit, esimerkiksi perusmaksu ja viitehintaan lisättävä marginaali pysyvät muuttumattomina. Myös tällaisen sopimuksen ennenaikaisesta, sopimusehtojen vastaisesta päättämisestä pitää voida periä irtisanomismaksu. Vaatimus kiinteähintaisesta sopimuksesta on pykälässä epäselvä ja tarpeeton.

Muutosehdotus:

92 § Sähkönmyyntisopimuksen irtisanominen
4 momentti:

Vähittäismyyjä ei saa veloittaa vaihtomaksua sähköntoimitajan vaihtamisesta. Vähittäismyyjällä on kuitenkin oikeus periä [POIS: kiinteähintaisen] määräaikaisen sähkönmyyntisopimuksen irtisanomisesta maksu. Perittävän maksu on oltava oikeasuhtainen, eikä se saa ylittää vähittäismyyjälle aiheutuneita kustannuksia. Tällaisesta maksusta on ilmoitettava kuluttajalle selvästi sopimusta tehtäessä.

Laskutus

105 b §:ssä säädetään laskutusta koskevista yleisistä vaatimuksista. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että loppukäyttäjän on saatava laskunsa ja laskutustietonsa maksutta. Tämän estämättä on kuitenkin tärkeää säilyttää sähköalan yrityksillä mahdollisuus kannustaa asiakkaitaan ympäristön kannalta kestävämpään sähköiseen laskutukseen. Markkinaoikeuden vuonna 2019 antaman ratkaisuun (MAO:261/19) mukaan sähkönmyyntisopimuksen perusmaksusta voidaan myöntää alennusta niille asiakkaille, jotka ovat valinneet laskutustavaksi sähköisen laskun (e-lasku). Markkinaoikeuden päätös perustuu Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisuun. Tämä mahdollisuus antaa alennusta e-laskun valinneille asiakkaille olisi hyvä todeta selkeästi vähintään säännöksen perusteluosiossa. Lisäksi perusteluosiossa oli hyvä tarkentaa, että maksuttomuus koskee vain laskutusjakson mukaista laskua ja laissa määriteltyjä laskutustietoja. Ylimääräisistä laskuista tai ylimääräisten laskutustietojen toimittamisesta (esimerkiksi laskukopioista) pitää pystyä perimään hinnaston mukainen kohtuullinen maksu.

105 b §:n 4 momentissa säädettäisiin, että loppukäyttäjän laskussa on esitettävä tiedot sopimuksessa määrätystä myöhemmästä sopimuksen, tuotteen tai hinnan muutoksesta taikka alennuksesta sekä sen ajankohdasta. Lain ja perusteluosion perusteella jää epäselväksi, mitä tämä tarkoittaa käytännössä ja miten se suhtautuu lain 93 §:n mukaisiin sopimusehtojen muutosilmoituksiin. ET olettaa, että tässä pykälässä muutoksilla tarkoitetaan vain sellaisia muutoksia tai alennuksia, joiden määrästä ja ajankohdasta on sovittu jo sopimuksen tekohetkellä, esimerkiksi sopimuksen tekohetkellä sovitusta määräaikaaisesta sopimuksen alkuun sovellettavasta alennuksesta. Lain perustelumuistiossa tulisi selventää tämän pykälän vaatimusta ja tarkoitusta sekä sen suhdetta lain 93 §:n vaatimukseen. ET näkee, ettei ole kohtuullista, eikä tarpeen, asettaa sopimusehtojen muutosilmoitusten osalta päällekkäisiä velvoitteita. Laissa ja sen perusteluissa olisi tehtävä selvä ero näiden kahden pykälän vaatimuksien välille.

105 c §:ssä säädetään loppukäyttäjän laskussa esitettävistä laskutustiedoista. Pykälän 1 momentin kohdan 1) mukaan laskulla pitää ilmoittaa palvelutarjoajan puhelinnumero ja sähköpostiosoite. Osalla toimijoista on tavoitteena ohjata asiakkaita sähköpostin sijaan muihin edistyksellisempiin sähköisiin palveluihin, esimerkiksi chat-palveluun tai sähköisiin asiakaspalveluportaaleihin. Monikanavaisen asiakaspalvelun uskotaan kasvavan entisestään tulevaisuudessa, olisi hyvä, ettei laki aseta tälle kehitykselle esteitä, vaan mahdollistaa kaikki sähköiset kanavat sähköpostin vaihtoehtona. Ehdotamme kohtaan muutosta, joka mahdollistaa tämän asiakasystävällisen kehityksen.

105 c §:n 1 momentin kohdan 6) mukaan laskussa pitää olla suorituksen tai palvelun nimi ja laatu. Tässä kohtaa jää epäselväksi, mitä laadulla tarkoitetaan. ET ehdottaa sen poistamista epäselvänä ja tarpeettomana. Tarjottu suoritus tai palvelu ja sen laatu esitetään lain 86 §:n mukaisesti asiakkaalle ennen sopimuksen tekemistä ja kirjataan sovitussa muodossaan sopimukseen tai vahvistusilmoitukseen. ET näkee, että näiden lisäksi tietoa ei ole tarpeen esittää joka laskulla. Myöskään sähkömarkkinadirektiivin liitteen I 1 kohdan 1.1 ja 1.2 alakohdissa ei tätä edellytetä.

105 c §:n 2 momentin mukaan laskutuksen perusteena käytettävien mitattavien suureiden määrät ja muiden maksukomponenttien määrät laskutuskaudella olisi eriteltävä maakaasun ja sähkön hintoja koskevista Euroopan tilastoista sekä direktiivin 2008/92/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/1952 jaottelun mukaisesti. Asetuksessa hinnat jaotellaan kolmeen pääkomponenttiin (energia, verkko ja verot) ja niiden alaisiin erillisiin osakomponentteihin. Sähkömarkkinadirektiivi edellyttää, että laskuissa on käytettävä asetuksessa vahvistettuja kolmen komponentin yhteisiä määritelmiä. Tämä tulisi selkeyttää myös tässä pykälässä.

Muutosehdotus:

105 c § Laskutustiedot

Loppukäyttäjän laskussa on selvästi erottuen esitettävä seuraavat laskutustiedot:

- 1) palvelutarjoajan nimi ja yhteystiedot, puhelinnumero ja sähköpostiosoite tai muu sähköinen kanava;
- 2) maksettava hinta;
- 3) laskun eräpäivä;
- 4) laskutuksen perusteena käytettävien mitattavien suureiden määrät laskutuskaudella;

- 5) erittely siitä, miten suorituksen tai palvelun hinta muodostuu;
- 6) suorituksen tai palvelun nimi [POIS: ~~ja laatu~~];
- 7) loppukäyttäjän käyttöpaikkatunnus;
- 8) sopimuksen voimassaoloaika.

Laskutuksen perusteena käytettävien mitattavien suureiden määrät ja muiden maksukomponenttien määrät laskutuskaudella on eriteltävä maakaasun ja sähkön hintoja koskevista Euroopan tilastoista sekä direktiivin 2008/92/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/1952 jaottelun kolmen pääkomponentin mukaisesti.

105 d §:ssä säädettäisiin loppukäyttäjälle annettavista sähkönkäytön vertailutiedoista. Sääntelyssä tulisi tarkentaa, mistä loppukäyttäjryhmistä on kyse ja mitä energiakulutustietoja näiden vertailuryhmien vertailutietoina on käytettävä. Toimialalla ei ole vakiintunutta käytäntöä yritysasiakkaiden vertailutietojen muodostamiseen, koska aikaisemmin vertailutietojen esittäminen koski vain kuluttaja-asiakkaita. Vertailutietojen muodostaminen pitäisi antaa Energiaviraston tai Tilastokeskuksen tehtäväksi. Jotta vertailutiedoista olisi hyötyä loppukäyttäjille, tulisi vertailutietojen olla kansallisesti yhtenäisiä. Yksittäisellä verkkoalueella tai vähittäismyyjällä vertailuryhmät voisivat koostua hyvin pienestä määrästä asiakkaita. Lisäksi yritysasiakkaat saattavat toimia usealla verkkoalueella, jolloin verkkoyhtiökohtaiset vertailutiedot voivat olla harhaanjohtavia ja aiheuttaa epäselvyyksiä.

Lisäksi haluamme korostaa, että mitä enemmän energiaa käyttävästä loppukäyttäjistä on kyse, sitä pienempi merkitys tällaisilla vertailutiedoilla on. Luotettavien vertailutietojen muodostaminen suuremmilta loppukäyttäjiltä on vaikeaa ja siihen voi liittyä kilpailuoikeudellisia haasteita. Tulisikin harkita, voiko tähän vertailutietojen antamisveloitteeseen asettaa vastaavia loppukäyttäjän energiankulutusmäärään liittyviä rajoituksia kuin hintavertailupalvelulle on asetettu.

Pykälässä edellytetyt sähkönkäytön vertailutiedot voitaisiin asettaa loppukäyttäjän saataville myös verkkosivuilla. Tässä yhteydessä tulisi täsmentää, että vähittäismyyjä ja verkonhaltija voi osoittaa datahubin vertailutietojen antajaksi, kuten tietojen luovutuksesta 75 e §:ssä säädetään. Lisäksi Energiavirastolle tai Tilastokeskukselle tulisi asettaa velvoite julkaista edellä mainitut kansalliset käyttäjäryhmittäiset vertailutiedot, jotta sähköalan yritykset voisivat pykälän 2. momentin mukaisesti ohjeistaa laskuilla, miten ja mistä loppukäyttäjä saa tämän kansallisesti yhtenäisen vertailutiedon. Laki muodostaa vaikeasti hahmotettavan säännöskokonaisuuden liittyen kulutus- ja laskutustietojen antamiseen loppukäyttäjille. Mittaustietojen antamista koskevia säännöksiä ja lain tarkoitusta tältä osin tulisi selkeyttää perustelumuiotissa. Kustannustehokkuuden varmentamiseksi ja datahubin hyötyjen maksimoinniksi tulisi välttää tarpeettomia päällekkäisiä veloituksia ja mahdollistettava, että kaikki raportointiveloitteet voidaan toteuttaa samoin sähköisin palveluin. Ylipääntään sääntelyssä tulisi kaikin keinoin edistää sähköisen asiakkuuden kehittymistä energia-alalla.

105 e §:ssä säädettäisiin loppukäyttäjän laskussa annettavasta lisäinformaatiosta. 5)-kohdan mukaan laskuilla pitää olla tiedot energialähteistä, jotka voivat hyötyä sellaisista kannustimista, joita ei rahoiteta hintaerittelyssä mainituilla veroluontoisilla maksuilla. Hallituksen perusteluosiossa tulisi selvittää, mitä tietoja tällä tarkoitetaan ja millä tavalla ne tulisi esittää. Direktiiviin liitteen I 1 kohdan 1.1 alakohdan mukaan laskuissa tulee olla *”mikäli mahdollista ... selkeä maininta siitä, että kaikki energialähteet voivat myös hyötyä kannustimista, joita ei rahoiteta hintaerittelyssä mainituilla veroluonteisilla maksuilla”*. ET:n tulkinnan mukaan direktiivi ei edellytä tätä mainintaa välttämättömänä tietona. Lisäksi direktiivin teksti viittaa yleiseen mainintaan eikä edellytä erittelemään tietoja energialähteittäin. Ensimmäisestään ET ehdottaa tämän 5)-kohdan poistamista pykälästä.

Jo nykyisellään sähkölaskut koetaan epäselviksi niissä oleva liiallisen tietomäärän vuoksi. Nyt ehdotetut lakimuutokset lisäävät laskuilla olevaa tietomäärää. ET:n huolena on, että tämä ei paranna loppukäyttäjien oikeuksien toteutumista, vaan voi jopa johtaa päinvastaiseen lopputulokseen. Liiallinen tietomäärä laskuilla heikentää olennaisen tiedon omaksumista ja ymmärtämistä. Kansallisessa lainsäädännössä olisi pohdittava ja hyödynnettävä kaikki keinot, jolla voidaan vähentää laskuilla esitettävän tiedon määrää. Lisäksi

perusteluissa tulisi selkeämmin kuvata lainsäätäjän tavoitteita tältä osin. Tämä edesauttaisi myös Energiaviraston tarkempien määräyksien antamista.

105 g §:ssä säädettäisiin nykyisin mukaisesti, että vähittäismyyjän loppukäyttäjälle toimittama sähkö ja loppukäyttäjän jakelupalvelu on laskutettava tosiasiallisen mitatun määrän perusteella vähintään neljä kertaa vuodessa. Energiavirasto on aikaisemmissa arviolaskutukseen liittyvissä näkemyksissään todennut, että sähkömarkkinalain vaatimus tosiasialliseen kulutukseen perustuvasta laskutuksesta vähintään 4 kertaa vuodessa ei sisällä velvollisuutta itse tasauksen eli arviolaskutetun ja todetun kulutuksen erotukseen perustuvan hyvityksen tai lisäveloituksen tekemiseen. ET näkee lain tavoitteiden ja myös kuluttajan aseman kannalta ongelmalliseksi tulkinna, ettei sähkömarkkinalaissa säännellä, kuinka monta kertaa vuodessa arviolaskutus on tasattava. Tältä osin lakia olisi syytä tarkentaa.

Muutosehdotus:

105 g § Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan laskutuksen järjestäminen

Vähittäismyyjän loppukäyttäjälle toimittama sähkö ja loppukäyttäjän jakelupalvelu on laskutettava tosiasiallisen mitatun määrän perusteella vähintään neljä kertaa vuodessa, joista vähintään yhden pitää olla arviolaskutettavan osuuden tasauslasku, mikäli asiakkaan laskutukseen kuuluu arviolaskutettavaa osuutta. Muun kuin etäluettavan mittauslaitteiston osalta laskutus voi perustua loppukäyttäjän tekemään mittauslaitteiston luentaan.

105 h §:ssä säädettäisiin laskujen maksutavoista. Pykälässä edellytettäisiin, että loppukäyttäjille tarjotaan joustavia järjestelyjä varsinaista laskujen maksua varten. Lisäksi kokonaan uutena säännöksenä pykälän 2 momenttiin sisältyisi vähittäismyyjiä koskeva kuluttajiin kohdistuvan yleisen ennakkomaksujärjestelmän kieltö. Toimialan yleinen käytäntö on, että niin vähittäismyyjät kuin verkonhaltijatkin laskuttavat asiakkaitaan pääsääntöisesti jälkikäteen sen jälkeen, kun kuluttaja on käyttänyt laskun kohteena olevan sähkön tai verkkopalvelun. Laskutus tapahtuu tällöin mitattuun sähkönkulutukseen perustuen ehdotetun sähkömarkkinalain 105 g §:n säännöstä noudattaen.

ET:n näkemyksen mukaan ei ole estettä kieltää ehdotuksen mukaisesti ja siinä esitetyin rajauksin ennakkolaskutusta kokonaan niiltä käyttöpaikoilta, jotka on varustettu etäluettavilla mittareilla.

Ehdotuksen mukaisesti ET näkee välttämättömäksi, että vakuusmaksun vaihtoehtona käytettävä ennakkomaksu tulee olla nykyisten yleisten sopimusehtojen mahdollistamissa tilanteissa jatkossakin mahdollinen luottotappioriskien hallintakeino. Ennakkolaskutuskiellosta huolimatta sähkönmyyjällä ja verkonhaltijalla tulee olla oikeus alan yleisten sopimusehtojen määrittelemissä rajatuissa tilanteissa pyytää asiakkaalta joko vakuus tai ennakkomaksu sopimukseen perustuvien saataviensa maksamisesta. Alan yleisissä sopimusehdoissa (Energiateollisuus ry:n suosittelemat sähkönmyyntiehdot (SME 2014) sekä verkkopalveluehdot (VPE 2019)) on tarkasti yksilöity edellytykset sille, missä tilanteissa vakuutta tai ennakkomaksua voi pyytää, minkä suuruisena sen voi vaatia ja miten sitä voi käyttää saatavien suorittamiseksi.

Vakuus palautetaan sopimuksen päätyttyä välittömästi, kun loppulasku on maksettu ja mahdolliset muut käyttäjän velvoitteet suoritettu. Sopimuksen pysyessä voimassa vakuus palautetaan kuluttajalle yhden vuoden kuluttua vakuuden antamisesta, jos käyttäjä ei ole vakuudenpitoaikana laiminlyönyt maksujaan olennaisesti. Vakuudesta poiketen, ennakkomaksua käytetään erääntyvien maksujen suorittamiseen vakuuden palauttamiselle määritellyn ajan (1 v.) kuluessa.

Lisäksi ET haluaa tuoda esiin, että myöskään asiakkaan tosiasialliseen vuosienenergia-arvioon perustuvaa tasaerälaskuttamista ei tulisi tulkita ennakkolaskutukseksi (laissa termi ennakkomaksujärjestelmä), vaan kyseessä olisi pykälän 1 momentin mukainen joustava järjestely varsinaista laskujen maksua varten. Tämä halutaan säilyttää jatkossakin yhtenä vaihtoehtona, koska sille löytyy aito asiakastarve eikä se oikein toteutettuna ole ongelmallinen. Jos asiakkaan kulutus vaihtelee voimakkaasti vuodenaikojen mukaan (kuten esimerkiksi sähkölämmittäjillä) kerran vuodessa tasattava tasaeräinen maksutapa väistämättä johtaa

siihen, että osan aikaa vuodesta asiakas maksaa enemmän kuin noina laskutusjaksoina kuluttaa ja tällöin asiakkaalle kerääntyy suorituksia, jotka ikään kuin hyödynnetään niinä laskutusjaksoina kuin asiakkaan kulutus on suurempaa kuin tasaeräisen maksuerän mukainen kulutus olisi.

ET esittää, että 105 h §:n perusteluissa kuvataan tarkemmin ehdotetun ennakkolaskutuskiellon sisältöä ja sen suhdetta toisaalta luottoriskien hallinnassa vakuuden sijaan käytettävään ennakkomaksuun ja toisaalta tasaeräiseen maksamiseen ja muihin joustaviin maksujärjestelyihin.

Lisäksi ET esittää, että pykälää selkeytetään kuvaamaan selkeämmin tavoiteltava ennakkolaskutuskieltoa, esimerkiksi seuraavalla tavalla.

Muutosehdotus:

105 h § Laskujen maksutavat

Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan on tarjottava loppukäyttäjille erilaisia maksutapoja laskujen maksamiseen sekä joustavia järjestelyjä varsinaista laskujen maksua varten. Tarjotuissa vaihtoehtoissa ei saa olla perusteettomia eikä eri asiakasryhmiä syrjiviä ehtoja. Kuluttajille tarjottavien joustavien maksujärjestelyjen on heijastettava riittävästi kuluttajan arvioitua todennäköistä vuotuista sähkönkulutusta eivätkä ne saa perustua jatkuvaan ennakkomaksamiseen. Maksutapojen ehdoissa voidaan huomioida eri maksutapojen tarjoamisesta vähittäismyyjälle ja jakeluverkonhaltijalle aiheutuvien kustannusten kohtuulliset erot.

Vähittäismyyjä saa vaatia kuluttajalta laskun maksutapana ennakkomaksua vain kuluttajaan itseensä liittyvästä erittäin painavasta syystä. Vähittäismyyjä ei saa vaatia [POIS: ~~tarjota~~] kuluttajilta ennakkomaksua, joka saattaa nämä [POIS: ~~ennakkomaksujärjestelmässä olevat~~] kuluttajat perusteettomasti tai eri asiakasryhmiä syrjivällä tavalla epäedulliseen asemaan. Ennakkomaksun on heijastettava riittävästi kuluttajan arvioitua todennäköistä vuotuista sähkönkulutusta.

Aikaisempaa yksityiskohtaisemmat ja kaikkien loppukäyttäjien laskuihin sovellettavat laskutusta koskevat vaatimukset edellyttävät yhtiöiltä järjestelmästä riippuen eritasoisia teknisiä muutoksia ja siten kustannuksia. Sähkön vähittäismyyjät ja verkonhaltijat toteuttavat parhaillaan datahubin käyttöönottoon liittyviä perustavanlaatuisia muutoksia järjestelmiinsä ja toimintamalleihinsa. Samanaikaisesti ei voida toteuttaa muita muutoksia nopealla aikataululla. Laskutusmuutoksien toteuttaminen ja niistä aiheutuvien kustannuksien minimointi olisi mahdollista, jos ne voitaisiin toteuttaa riittävällä siirtymäajalla huomioiden toteutusaikataulussa järjestelmien normaali versiopäivityssuunnitelma. ET ehdottaa tämän luvun säännöksille vähintään 12 kuukauden siirtymäaikaa.

Verkkoon pääsyä koskevien sopimusten tekeminen

Ehdotetun 21 b §:n 2 momentin mukaan verkonhaltijan tulee tehdä pyynnöstä tarjous sähköverkkoon liittamisestä sekä sähkön siirto ja jakelupalvelusta. Perustelumuiiston mukaan tarjouksen voisi esittää esimerkiksi allekirjoitettavaksi lähetetyn sopimuksen tai lain 88 §:ssä tarkoitetun vahvistusilmoituksen muodossa. Huomautamme, että lain 88 §:n mukainen vahvistusilmoitus ei koske liittymissopimusta. 87 §:n mukaisesti liittymissopimus on tehtävä kirjallisesti. Perustelumuiistiota olisi syytä tarkentaa siltä osin, että 88 §:n mukainen vahvistusilmoitusmenettely ei koske liittymissopimuksia.

Ehdotus sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Valvontapäätösten avoimuus

Valvontalakiin ehdotetaan uutta 12 a §:ää, jonka 1 momentissa säädettäisiin Energiaviraston velvoitteesta julkaista 10 ja 11 §:issä tarkoitetut vahvistuspäätökset. Vahvistuspäätöksen yhteydessä olisi julkaistava yksityiskohtaiset tiedot 10 §:ssä tarkoitettujen verkonhaltijan verkkotoiminnan tuoton ja siirto- ja jakelupalvelusta perittävien maksujen määrittämistä koskevista menetelmistä ja kustannuksista lukuun ottamatta salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia tietoja. ET pitää tärkeänä läpinäkyvyyden lisäämistä

vahvistuspäätösten kohteena olevien menetelmien taustalla oleviin tietoihin ja tehtyihin laskentamenetelmiin. Aiempaa läpinäkyvämpi tiedonjakaminen ja Energiaviraston laskentamenetelmien yksityiskohtainen kuvaaminen osana vahvistuspäätöstä on kannatettavaa.

Ehdotus toimitusvelvollisuuden määräytymisen kehittämiseksi

ET näkemyksen mukaan nykyinen toimitusvelvollisuusjärjestelmä aiheuttaa hyvin toimiville ja kilpailuille markkinoille epäkohtia. Lainsäädäntö kohtelee tältä osin myyjiä epätasapuolisesti.

Toimitusvelvollisuushinnastoon palaavat ja sieltä lähtevät asiakkaat aiheuttavat volyyymi- ja hintariskin markkinahintatason liikkeessa nopeasti. Tämän riskin myyjät joutuvat nykyisessä mallissa hinnoittelemaan tuotteeseen. Näitä epäkohtia korostavat lisäksi hidas ja kustannuksia aiheuttava hinnanmuutosmenettely, osittain siitä johtuva pitkäjännitteinen hankinnan suojaaminen sekä toimitusvelvollisen tuotteen hinnoittelun rajoitukset.

Toimitusvelvollisuusjärjestelmä tulisi muuttaa kaikkia myyjiä tasapuolisesti kohtelevaksi. Toimitusvelvollisuus tulisi koskea tasapuolisesti kunkin myyjän olemassa olevaa asiakaskuntaa niin, että muuttotilanteissa, määräaikaisen sopimuksen päättyessä tai muuten asiakkaan jäädessä sopimuksettomaksi toimitusvelvollisuus kuuluisi asiakkaan nykyiselle/viimeisimmälle myyjälle. Niissä harvinaisissa poikkeustapauksissa, joissa asiakkaalle ei ole osoittaa nykyistä/edellistä myyjää, johon toimitusvelvollisuus kohdistuu, eikä kukaan myyjä olisi halukas tekemään asiakkaan kanssa sopimusta, osoittaa Energiavirasto asiakkaan toimitusvelvollisen myyjän.

Toimitusvelvollisuusjärjestelmän kehittämisestä keskusteltiin myös Älyverkkotyöryhmässä ja työryhmä päätyi ehdottamaan, että nykyinen toimitusvelvollisuusjärjestelmä tulee uudistaa vastaamaan nykypäivän tarpeita. ET ehdottaa, että tämä työ käynnistetään mahdollisimman pikaisesti ja selvitetään mahdollisuudet toimitusvelvollisuusjärjestelmän kehittämiseksi.

Ehdotus sähkömarkkinalain 102 § selkeyttämiseksi

Vuonna 2018 eräs sähkönmyyjä irtisanoi isoin joukoin sopimuksia asiakkailtaan siirtäen samalla osan asiakkaitaan toiselle sähkönmyyjälle. Tilanne aiheutti perustelua epäselvyyttä alalla siitä, soveltuuko sähkömarkkinalain 102 § tähän tilanteeseen, kun myyjän toiminta ei pääty kokonaan ja myyjä ilmoittaa sanomaliikenteellä (jatkossa datahubin kautta) osan toimituksistaan päättyvän. Nykyisessä sanomaliikenteessä ei välity tietoa sopimuksen päättymisen syystä. Verkonhaltija ei voi tietää, johtuuko sopimuksen päättyminen myyjästä, asiakkaasta vai määräaikaisen sopimuksen päättymisestä. Myös datahubin on määriteltävä toimivan vastaavasti.

Asiakkaan ja myyjän välisen sopimuksen päättyessä syntyy ns. sopimukseton tilanne, jossa nykyisen lainsäädännön mukaan asiakkaan sähköntoimitus katkaistaan.

Alalla on tulkittu, että 102 § ei sovelleta edellä kuvattuun tilanteisiin eli sellaisiin normaaleihin sopimuksen päättymistilanteisiin, joissa myyjä ilmoittaa sopimuksen päättymisestä tiedonvaihdesta annettujen asetusten mukaisesti. Tätä tulkintaa on perusteltu sillä, että kaikki hallituksen esityksessä (HE 20/2013) mainitut esimerkit viittaavat siihen, että myyjän toiminta päättyy kokonaisuudessaan. Esimerkkinä ei ole mainittu tilannetta, jossa myyjä irtisanoa sopimusehtojen mukaisesti yksittäisen tai yksittäisten asiakkaidensa sopimuksia. Lisäksi tiedonvaihto ei mahdollista sitä, että päättymissanoman vastaanotettuaan verkkonhaltija saisi tiedon, mistä syystä sopimus päättyy.

Jotta jatkossa vältetään vastaavilta epäselviltä tilanteilta, ET näkee, että **102 §:ä pitää muuttaa niin, että se soveltuu ainoastaan tilanteisiin, joissa myyjän toiminta loppuu kokonaan.** Tällöin sopimusten päättämisilmoituksia ei toimitettaisi normaalin tiedonvaihdon välityksellä vaan tieto myyjän toiminnan

päättymisestä tulisi datahubille tai verkkoyhtiölle myyjältä itseltään, myyjän konkurssipesänhoitajalta, toimintansa lopettavan tasevastaavalta, taseselvitysyksiköltä tai viranomaiselta.

Mikäli 102 §:n on tarkoitus soveltua myös muissa tilanteissa, niin lain kohtaa ja sen perusteluita tulisi selkiyttää siten, että niistä käy ilmi yksiselitteisesti millaisiin tapauksiin 102 § soveltuu ja miten markkinaosapuolten on tällöin toimittava. Myyjällä on oikeus irtisanoa toistaiseksi voimassa oleva, toimitusvelvollisuuden ulkopuolella oleva sopimus kahden viikon irtisanomisajoin (SML 92 §). Vaikka ei olekaan 102 §:n sanamuodon vastaista tulkita niin, että se soveltuisi myös tällaisissa tapauksissa, niin ei missään nimessä olla tarkoituksenmukaista käyttää 102 §:n mukaista menettelyä yksittäisissä irtisanomisissa.

Jos 102 §:n katsotaan soveltuvan myös tilanteisiin, jotka eivät liity myyjän toiminnan päättymiseen ainakaan välittömästi, tarvitaan selvitys siitä, millä tavalla tieto sopimuksen päättymisen syystä välitetään verkonhaltijalle. Verkonhaltijan tulisi saada ajoissa tieto siitä, että kyseisen myyjän lähettämät sopimusten päättymissanomat johtuvat vähittäismyyjästä ja verkonhaltijan on sovellettava asiakkaiden osalta menettelyssään 102 §:ä. Ottaen huomioon datahubin käyttöönotto ja sen erittäin aikataulukriittiset valmistelutoimet, ET ei pidä muutoksien toteuttamista datahubin ensimmäiseen versioon realistisena vaihtoehtona.

Ehdotus laista energiamarkkinariitalautakunnasta

Energiamarkkinariitalautakunnasta annettavan lain 17 §:ssä säädettäisiin asianosaisten kuluista. Pykälän 1 momentin mukaan asianosaiset vastaisivat itse omista kustannuksistaan, kuten mahdollisista asiamieskuluistaan. Jos asianosainen on omalla kustannuksellaan hankkinut asian ratkaisemiseksi tarpeellisia asiantuntijalausuntoja tai muita selvityksiä, lautakunta voisi kuitenkin suosittaa niistä aiheutuneiden kustannusten korvaamista asianosaiselle. Ehdotamme selkeyden vuoksi, että näissä yritysten välisissä riidoissa myös asiantuntijalausuntojen osalta molemmat osapuolet vastaavat itse omista kustannuksistaan.

Muutosehdotus:

17 § Asianosaisen kulut

Asian selvittämisestä ja käsittelemisestä lautakunnassa ei peritä maksuja. Omista kustannuksistaan asianosaiset vastaavat itse. [POIS: Jos asianosainen on omalla kustannuksellaan hankkinut asian ratkaisemiseksi tarpeellisia asiantuntijalausuntoja tai muita selvityksiä, lautakunta voi kuitenkin suosittaa niistä aiheutuneiden kustannusten korvaamista asianosaiselle.]

Lautakunnan suosittamat 1 momentissa tarkoitetut korvaukset on asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä rinnastettava oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa tarkoitettuihin oikeudenkäyntikuluihin.

Ystävällisin terveisin

Energiateollisuus ry
 Riina Heinimäki
 johtava asiantuntija, energiamarkkinat